

Tekmeria

Vol 6 (2001)

Ένεπίγραφη στήλη με παράσταση ήρωος ιππέα
από την περιοχή τών Σερρών

M. ΒΑΛΛΑ

doi: [10.12681/tekmeria.164](https://doi.org/10.12681/tekmeria.164)

To cite this article:

ΒΑΛΛΑ Μ. (2001). Ένεπίγραφη στήλη με παράσταση ήρωος ιππέα από την περιοχή τών Σερρών. *Tekmeria*, 6, 9–13.
<https://doi.org/10.12681/tekmeria.164>

ΕΝΕΠΙΓΡΑΦΗ ΣΤΗΛΗ ΜΕ ΠΑΡΑΣΤΑΣΗ ΗΡΩΟΣ ΙΠΠΕΑ
ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΩΝ ΣΕΡΡΩΝ

Στή διάρκεια έργασιών κατά μήκος αγροτικού δρόμου στην περιοχή της κοινότητας Μετοχίου Σερρών στη θέση «Λευκή Κορυφή» αποκαλύφθηκε λακκοειδής τάφος σκεπασμένος με σχιστόπλακες και κατεύθυνση ανατολικά-δυτικά. Στή σύντομη ανασκαφική έρευνα που άκολούθησε διαπιστώθηκε ότι ή ταφή ήταν άκτέριστη και από τὸ σκελετὸ άπουσίαζε τὸ κρανίὸ τοῦ νεκροῦ. Ἐπὸ τὴν ἴδια θέση προήλθαν και τέσσερα συνανήκοντα τμήματα ἐπιτάφιας στήλης τὰ ὁποία παρέδωσε κάτοικος τῆς περιοχῆς¹. Ἐπὸ τὴν έρευνα προέκυψε ὅτι ή στήλη άποτελοῦσε τὸ ἐπιτάφιο σῆμα και στηριζόταν σὲ λιθοσωρὸ στὸ δυτικὸ άκρο τοῦ τάφου στην πλευρὰ τῶν ποδιῶν τοῦ νεκροῦ. Ἡ ὑπαρξη νεκροταφείου στην παραπάνω θέση εἶναι γνωστὴ μόνον από παραδόσεις τυχαίων εὑρημάτων, και συνδέεται με οἰκισμό ρωμαϊκῶν χρόνων που ἐντοπίζεται σὲ μικρὴ απόσταση νοτιώτερα τοῦ τάφου².

Πρόκειται για μαρμαρίνη στήλη από λευκὸ χοντρόκοκκο μάρμαρο, τοπικῆς πιθανότατα προέλευσης. Σῶζονται ὅλα τὰ κομμάτια. Στὸ ἑπάνω τμήμα διαμορφώνεται αὐτωματικὴ ἐπίστεψη με ἀνάγλυφο δίσκο που καλύπτει τὸ κέντρο τοῦ αὐτώματος. Λείπει τὸ δεξιὸ άκρωτήριο, ἐνῶ άποκρούσεις παρουσιάζει τὸ μνημεῖο και στὸ κάτω δεξιὸ τμήμα του. Κάτω από τὴν ἐπίστεψη τὴν ὀρθογώνια μετόπη που σχηματίζεται με ἔδαφος βαθύτερο από τὴν ἐπιφάνεια τῆς πρόσθιας ὄψης, καταλαμβάνει παράσταση ἥρωος ἰπέα³. Ὁ νεαρὸς ἄνδρας εἶναι ἔφιππος, φορᾶ κοντὸ ζωσμένο χιτῶνα και γλαμύδα τὴν ὁποία παρασύρει πρὸς τὰ πίσω ή δύναμη τῆς κινήσεως τοῦ ἄλόγου. Τὸ πρόσωπο άποδίδεται μετωπικά, χωρὶς νὰ εἶναι δυνατὴ ή διάκριση τῶν χαρακτηριστι-

1. Ἡ παράδοση ἔγινε από τὸν κάτοικο τῆς περιοχῆς Τσαούση Βασίλειο (24-08-96), τὸν ὁποῖο και εὐχαριστῶ θερμά.

2. Βλ. σχετικὰ και Μ. Βάλλα, *ΑΔ* 51 (1996) Χρον. Β2, 576 πίν. 168β.

3. Για τὶς παραστάσεις τοῦ ἥρωος ἰπέα βλ. *LIMC* VI, 1, (1992) 1019-1081. Για τὴ διάδοση τοῦ εἰκονογραφικοῦ τύπου στην περιοχή τῶν Σερρών βλ. και Β. Μαχαίρα, «Ἡρωικὸ ἀνάγλυφο με παράσταση ἰπέως σὲ καλπασμό» *Σερραϊκὰ Ἀνάλεκτα* 2 (1993) [1998] 27-35. Για τὶς σχετικὲς ἐπιγραφικὲς μαρτυρίες βλ. Γ. Β. Καφταντζῆς, *Ἱστορία τῆς πόλεως Σερρών και τῆς περιφερείας τῆς (ἀπὸ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους μέχρι σήμερα, I*, Ἄθῆνα 1967, 334-335, άρ. 565 (Κρηνίδες) και Χ. Κουκούλη Χρυσανθάκη, *ΑΔ* 26 (1971) Χρον. 416 (Ἐπτάμυλοι).

κῶν του, ἐνῶ τὸ ἐπάνω μέρος τοῦ κορμοῦ εἶναι στραμμένο κατὰ τρία τέταρτα. Τὸ δεξιὸ χέρι, λυγισμένο στὸν ἀγκῶνα, εἶναι ἀνασηκωμένο καὶ κρατᾷ κυλινδρικό ἀντικείμενο μὲ λαβή⁴. Μὲ τὸ ἀριστερὸ χέρι πού δὲν ἀποδίδεται στὴν παράσταση, πρέπει νὰ κρατᾷ τὰ χαλινάρια τοῦ ἀλόγου, τὸ ὁποῖο εἰκονίζεται σὲ γοργὴ κίνηση πρὸς τὰ δεξιὰ μὲ ἀνασηκωμένα τὰ μπροστινὰ πόδια, ὑψωμένα αὐτιά καὶ χαιίτη. Κάτω ἀπὸ τὰ πόδια τοῦ ἀλόγου εἰκονίζεται σκύλος πού ἐπιτίθεται ἐναντίον κάπρου, ὁ ὁποῖος προβάλλεται κατὰ τὸ ἥμισυ μὲ ἀνασηκωμένο κεφάλι καὶ προτεταμένο τὸ ἀριστερὸ του πόδι. Ἡ παράσταση κλείνει δεξιὰ μὲ δέντρο, γύρω ἀπὸ τὸν κορμὸ τοῦ ὁποῖου περιελίσσεται ἓνα φίδι⁵. Τὸ ἀριστερὸ τμήμα τῆς στήλης καταλαμβάνει ἐλληνικὴ ἐπιγραφή. Ἡ στήλη φυλάσσεται σήμερα στὸ Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο Σερρών μὲ ἀρ. Εὐρ. Λ263 (εἰκ. 1). Διαστάσεις: Ὑψος: 0,40 μ. Πλάτος: 0,58 μ. Πάχος: 0,06 μ. Ὑψος γραμμῶν: 0,02-0,027 μ. Διάστιχα: 0,006-0,01 μ.

Εἰσιὰς
Παιιβ-
ον τῶ
 4 *εἰδίω*
ἀνδρῖ
Διονυσί-
ω vacat
 8 *μνήμης*
χάριν

6-8. Ἡ στήλη εἶναι σπασμένη στὴ θέση τοῦ ὑψίλων, τοῦ ὁποῖου λείπει ἡ δεξιὰ πλάγια κεραία (στ. 6) καὶ στὴ θέση τοῦ μῦ (στ. 8) || 8. συμπλέγματα N+H, M+H || 9. ἀπολέπιση στὴ θέση τοῦ χῖ, τὸ ὁποῖο μόνις διακρίνεται στὸ λίθο.

Μὲ βάση τὸν τύπο τῆς γραφῆς καὶ τὸ σχῆμα τῶν γραμμῶν ἡ ἐπιγραφή μπορεῖ νὰ χρονολογηθεῖ στὸ 2ο αἰ. μ.Χ., καὶ πιθανότατα στὸ δεύτερο ἥμισυ του. Χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ χρῆση τῶν μηνοειδῶν γραμμῶν ἔμφιλον καὶ

4. Παρόμοιο εἶναι τὸ κυλινδρικό ἀντικείμενο πού κρατᾷ ὁ ἦρωας ἱπέας σὲ ἀνάγλυφο ἀπὸ τὸ Νέο Σκοπὸ Σερρών (Λ156)· βλ. *LIMC* VI 1, ἀρ. 513 (2. / 3. αἰ. μ.Χ.), ὅπως καὶ αὐτὸ σὲ δύο ἀνάγλυφες στήλες ἀπὸ τὴν Βέροια καὶ τὴν περιοχὴ τῆς, βλ. Μ. Β. Χατζόπουλος-Α. Γουναροπούλου, *Ἐπιγραφές κάτω Μακεδονίας. Τεύχος Α': Ἐπιγραφές Βεροίας*, Ἀθήνα 1998 πίν. 209 (3. αἰ. μ.Χ.), 512 (2. / 3. αἰ. μ.Χ.).

5. Γιὰ ἀνάλογες παραστάσεις βλ. καὶ *LIMC* VI 1, ἀρ. 467-484

σίγμα καὶ τοῦ στρογγυλοῦ ὠμέγα καὶ ἡ παρουσία δύο μόνον συμπλεγμάτων. Ὅσον ἀφορᾷ τὸ ὑπόλοιπα γράμματα ἐπισημαίνουμε τὰ ἔξης: ἡ ἐσωτερικὴ κεραία τοῦ ἄλφα εἶναι εὐθεία, τὸ μῦ, ὅπως καὶ τὸ νῦ, ἔχουν συμμετρικὸ σχῆμα, ἐνῶ τὸ δέλτα εἶναι ἰσοσκελές. Ἀνάλογο εἶναι τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ 146 μ.Χ. ἀπὸ τὸ Κονακενο (περιοχὴ Sandanski)⁶, τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ 172 μ.Χ. ἀπὸ τὴν Ὀρεινὴ Σερρών⁷, ὅπως καὶ αὐτὸ τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ 198 μ.Χ. ἀπὸ τὴ Νραντζα⁸.

Ἡ ἐπιγραφή προσθέτει τρία ἀκόμη πρόσωπα στὴν προσωπογραφία τῆς εὐρύτερης περιοχῆς τῶν Σερρών⁹. Ἡ ἀναθέτρια τοῦ μνημείου φέρει τὸ θεοφόρο ὄνομα Εἰσιάς, τὸ ὁποῖο ἀπαντᾷ γιὰ πρώτη φορὰ στὴν περιοχὴ τῶν Σερρών, εἶναι ὡστόσο γνωστὸ ἀπὸ ἄλλες πόλεις τῆς Μακεδονίας¹⁰. Τὸ πατρωνυμικὸ τῆς Εἰσιάδος, Παεῖβης, ἀνήκει στὴν κατηγορία τῶν λεγομένων «προελληνικῶν» ὀνομάτων, γνωστὸ στὴν Ἀνατολικὴ Μακεδονία καὶ τὴ Θράκη¹¹. Κάποιος Παίβης Μέστου εἶναι γνωστὸς ἀπὸ ἐπιγραφή τῶν Σερρών¹², ἐνῶ Παιβίνη ὀνομάζεται κάποια γυναίκα στὴν Ἀπολλωνία¹³. Στὴν

6. Βλ. *IGBulg* IV, 2303

7. Βλ. Χ. Κουκούλη-Χρυσανθάκη, *ΑΔ* 31 (1976) [1984] Χρον. Β. 311 (πίν. 250γ) [=SEG XXXIV 676].

8. Βλ. *IGBulg* IV, 2311. Βλ. καὶ τὴν ἐπιγραφή τοῦ 171/172 μ.Χ. ἀπὸ τὰ Λαγινά: Κ. Rhoimiopoulou, «New inscriptions in the Archaeological Museum, Thessaloniki», στό: *Ancient Macedonian Studies in honor of Ch. F. Edson*, Θεσσαλονίκη 1981, 301-302 ἀρ. 6.

9. Ἡ πλειονότητα τῶν ἐπιγραφῶν τῆς περιοχῆς τῶν Σερρών εἶναι δημοσιευμένες στό ἔργο τοῦ Γ. Καφταντζή, βλ. ἀν. σημ. 3.

10. Ἀπαντᾷ στὴ Θεσσαλονίκη, βλ. *IG* X 2.1, 357, (2. αἰ. μ.Χ.), 623 (48 μ.Χ.), καὶ στὴν περιοχὴ τῆς Πελαγονίας: βλ. *IG* X 2.2, 164. Γιὰ τὴ διάδοσή του στὸν ὑπόλοιπο ἑλληνικὸ κόσμο βλ. *LGPN* I-III B s.v. Γνωστὸς ἀπὸ τὴν περιοχὴ τῶν Σερρών εἶναι κάποιος Ἰσιδωρος Ποσιδωνίου, βλ. *SEG* XXX 595.

11. Γιὰ τὸ ὄνομα βλ. F. Papazoglou, «Structures ethniques et sociales dans les régions centrales des Balkans à la lumière des études onomastiques», *Actes du VII congrès International d'épigraphie grecque et latine*, Bucarest-Paris 1979, 165· πρβλ. O. Masson, «Les noms théophores de Bendis en Grèce et en Thrace», *MH* 45 (1988) 12 [=OGS II, 611]. Γιὰ τὴ διάδοσι τοῦ ὀνόματος βλ. καὶ L. Robert, «Les inscriptions grecques de Bulgarie», *RPh* 33 (1959) 229 σημ. 5, *SEG* XLIV 517, ὅπου ἡ γενικὴ Παιβήδου σὲ ἐπιγραφή ἀπὸ τὰ Βάργαλα (2./3. αἰ.). Γιὰ ὀνόματα με δεῦτερο συνθετικὸ τὸ Παίβης βλ. V. Georgiev, «L'anthroponymie Thrace. L' état actuel des recherches», *Pulpudeva* 2 (1976) [1978] 13, 18.

12. Πρόκειται γιὰ τὴν ἐπιγραφή Λ21 τοῦ Μουσείου Σερρών, βλ. B. Besevliev-G. Michailov, *Belomorski Pregled* 1 (1942) ἀρ. 19 [=Bull. épigr. 1948, 106], *SEG* XXX 590. Παίβης ὀνομάζεται καὶ ὁ πατέρας κάποιου Διοσκουρίδου σὲ ἐπιγραφή τοῦ 106 μ.Χ. ἀπὸ τὰ Μέταλλα Σερρών (Λ82), βλ. *SEG* XXX 596.

κατηγορία τῶν θεοφόρων ὀνομάτων μὲ εὐρύτατη διάδοση στὴ Μακεδονία καὶ στὸν ὑπόλοιπο ἑλληνικὸ κόσμο ἀνήκει τὸ ὄνομα τοῦ νεκροῦ Διονύσιος¹⁴.

Ἐνεξάρτητα ἀπὸ τὴ διάδοση τῶν ὀνομάτων αὐτῶν ἀξιοσημείωτη καὶ στὴν περίπτωση τῆς οἰκογενείας τῆς ἐπιγραφῆς μας εἶναι ἡ παράλληλη χρῆση ὀνομάτων διαφορετικῆς ἐθνικῆς προελεύσεως, φαινόμενο τὸ ὁποῖο εἶναι γνωστὸ καὶ ἀπὸ ἄλλες ἐπιγραφές τῆς περιοχῆς τῶν Σερωῶν¹⁵ καὶ γενικὰ τῆς Μακεδονίας ἀλλὰ καὶ τοῦ ὑπολοίπου ἑλληνικοῦ κόσμου¹⁶.

Ἐρχαιολογικὸ Μουσεῖο
Σερωῶν

Μαγδαληνὴ Βάλλα

13. Βλ. *IGBulg I*, 430 (5./4. αἰ.).

14. Γιὰ τὴ διάδοση τοῦ ὀνόματος στὴ Μακεδονία βλ. Μ. Hatzopoulos-L. D. Loukopoulos, *Recherches sur les marches orientales des Téménides (Anthémonte-Kalindoia) IIe partie*, (Μελετήματα 11) Athènes 1996, 246.

15. Βλ. π.χ. ἀν. σημ. 12. Μητροδόωρο ὀνομάζουν τὸ γιὸ τους ὁ Βεῖθις καὶ ἡ Μαντῶ σὲ ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὶς Σέρρες, βλ. *SEG XXX* 613 (2. αἰ. μ.Χ.), Νεϊκανδρο ὁ Τόκης καὶ ἡ σύζυγός του Οὐαδέα σὲ ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὴν ἴδια περιοχὴ, βλ. *SEG XXX* 612 (2. αἰ.μ.Χ.), Ἀρτεμίδωρο κάποιος Μούκασος, γνωστὸς ἀπὸ ἐπιγραφὴ στὸ Μουσεῖο τοῦ Kjustendil, βλ. *SEG XXVIII* 552, ἐνῶ Διζάπης ὀνομάζεται ὁ γιὸς κάποιου Διοσκοουρίδου ἀπὸ τὸ Δραβησκο Σερωῶν, βλ. *SEG XXX* 619.

16. Βλ. σχετικὰ Hatzopoulos-Loukopoulos, *ὁ.π.* (σημ. 14), 171-193. Γιὰ τὴν ἐρμηνεία τοῦ φαινομένου βλ. J. Touloumakos, «Historische Personennamen im Makedonien der römischen Kaiserzeit», *ZAni* 47 (1997) 219 καὶ Ἡλ. Κ. Σβέροκος, *Συμβολὴ στὴν ἱστορία τῆς Ἄνω Μακεδονίας τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων (πολιτικὴ ὀργάνωση - κοινωνία - ἀνθρωπωνυμία)*, Θεσσαλονίκη 2000, 151-156.

SUMMARY

INSCRIBED STELE WITH A REPRESENTATION OF A RIDER
HERO FROM THE AREA OF SERRES

A new inscribed relief stele is published in this article. It was found in the site Lefki Koryfi of Metochi Serron. The stele decorated a grave which did not contain any grave offerings. On its right side the stele is decorated with a representation of a rider hero, on its left side it bears an inscription. According to the letter forms the monument can be dated to the second half of the 2nd cent. A.D. The inscription states that this is a grave monument erected by Eiasias, daughter of Paeibes, for the memory of her husband Dionysios.

Μ. Βάλλα, Εικ. 1